

Čo privádza priame zahraničné investície do pobaltských krajín? Prípady Litvy, Lotyšska a Estónska

Romualdas GINEVICIUS* – Manuela TVARONAVIČIENÉ**

Úvod

Litva, Lotyšsko a Estónsko ako objekt ekonomickej analýzy neboli vybrané náhodou. Tieto susediace pobaltské krajiny začali svoje transformačné reformy takmer v rovnakom čase a z relatívne podobných pozícií. Napriek tomu, že konformita cieľov je zrejmá, každá z týchto krajín si vybrala odlišný spôsob transformácie.

Jedna z osobitostí implementácie transformačných reforiem sa odráža aj v budovaní ich daňových systémov. Každá zo spomínaných krajín kládla dôraz na dôležitosť prilákania zahraničného kapitálu a pokúsila sa vytvoriť priaznivé investičné prostredie vhodnými daňovými úľavami. Na dosiahnutie rovnakého cieľa jednotlivé krajiny aplikovali rôzne ekonomické prístupy k vlastnej daňovej reforme. Lotyšsko vyvinulo svoj daňový systém podľa odporúčaní medzinárodných organizácií, Estónsko zvolilo absolútne nezvyčajnú metódu daňovej reformy a Litva sa ocitla na križovatke úplne protichodne riadených alternatív daňovej reformy.

Cieľom prezentovaného príspevku je porovnať prístupy k budovaniu daňových systémov Litvy, Lotyšska a Estónska a zhodnotiť ich efektívnosť v kontexte prilákania zahraničných investícií do krajiny.

1. Teoretické pozadie výskumu

Medzi niektorými výskumnými pracovníkmi a u väčšiny tvorcov hospodárskej politiky, prevažuje nespochybniteľné presvedčenie o osobitnom význame priamych zahraničných investícií (PZI). Podporovanie prílevu PZI predstavuje, podľa ich názoru, úsilie o zisk z výhod ponúkaných globalizáciou: prenos *know-how*, modelov riadenia podniku, prístup k špecifickým poznatkom a pod.

---

* Romualdas GINEVICIUS, Dr., habil. profesor ekonómie, rektor Gediminovej Technickej univerzity vo Vilniuse, vedúci Katedry podnikovej ekonomiky a manažmentu. Jeho výskumné záujmy sú orientované na oblasť globalizácie firiem a teórie firmy, rozvoj regiónov, ako i vývoj tranzitívnych ekonomík. E-mail: romualdas.ginevicius@adm.vtu.lt

** Manuela TVARONAVIČIENÉ, PhD., pracuje ako docentka na Gediminovej Technickej univerzite vo Vilniuse, Katedra podnikovej ekonomiky a manažmentu. Jej výskumné zameranie zahŕňa problematiku reforiem daňových systémov v tranzitívnych ekonomikách, skúmanie právnych nástrojov úpravy podnikateľského prostredia a otázku faktorov stimulujúcich investičné procesy v tranzitívnych krajinách. E-mail: manuela@post.omnitel.net

Uprednostňovanie PZI, resp. zahraničnej kontroly produktívnych aktív, znamená klásť dôraz najmä na integrovanie sa do globálneho trhu na úkor takých prostriedkov, ako je rozšírenie obchodu, licencovanie technológií alebo portfóliové investície. Hodnotenie účinkov globalizácie prostredníctvom vplyvu PZI na ekonomiky hostiteľských krajín predstavuje rozsiahlu a komplikovanú úlohu, ktorá sa dá len ťažko uspokojivo či plne zavŕšiť. Napriek tomu, už len priblíženie sa takémuto stavu môže byť nápomocné pri zdokonaľovaní stratégií orientovaných na podporu PZI, pretože dáva odpoveď na otázku, na čo sa majú štátne orgány hostiteľských krajín zamerať pri tvorbe politik, aby maximalizovali výhody a vyhli sa nebezpečenstvám, ktoré môžu vzniknúť, ak zahrnú PZI do svojich rozvojových stratégií.

Na úvod by sme chceli objasniť pozadie teórie o vplyve PZI na rast ekonomiky. Neskôr prediskutujeme faktory ovplyvňujúce lokalizáciu nadnárodnej produkcie. Tieto dve línie teoretickej diskusie poslúžia ako rámec na skúmanie údajov z pobaltských krajín.

K otázke vplyvu PZI na ekonomiku hostiteľskej krajiny jestvujú dva alternatívne prístupy. Prvý poukazuje na to, že príchod multinacionálnych subjektov môže zrýchliť proces priemyselného rozvoja zvýšením produktivity. Rozvojové krajiny sa vnímajú ako uviaznuté v začarovanom kruhu: nízka úroveň produktivity vedie k nízkym mzdám, ktoré vedú k nedostatočnej úrovni úspor, čo spôsobuje nízku úroveň investícií, ktorá opätovne znižuje úroveň produktivity. Priame zahraničné investície môžu zlepšiť situáciu nahrádzaním domácich úspor a podporovaním efektívnejšieho manažmentu, marketingu a technológií na zvýšenie produktivity. Výnos získaný národnou ekonomikou závisí od objemu prichádzajúceho kapitálu, od elasticity dopytu po kapitále a rozsahu hodnoty prelievania. Prelievania, resp. „nákazlivé“ efekty [1] z vyspelejšej zahraničnej spoločnosti môžu viesť k zvýšeniu produktivity niekoľkými spôsobmi. Po prvé, domáca firma môže zvýšiť produktivitu kopírovaním technológií. Po druhé, domáca firma môže byť donútená používať existujúcu technológiu efektívnejšie alebo vyhľadávať nové technológie z dôvodu zvýšenej konkurencie na trhu. Po tretie, nadnárodné spoločnosti môžu zaučať miestnych pracovníkov, ktorí sa neskôr zamestnajú v lokálnych firmách. Ďalším významným kanálom na prelievanie kapitálu sú prepojenia nadnárodnej spoločnosti s jej dodávateľmi a odberateľmi [2; 3]. Priame i spätné väzby ako kanály prelievania kapitálu nevyklúčujú dodatočné vplyvy na domáce firmy: nadnárodné spoločnosti môžu zvyšovať konkurencieschopnosť lokálnych firiem a tak môžu viesť k redistribúcii príjmov z určitých skupín [4].

Medzi zástancami opačného prístupu k účinkom PZI na ekonomiku hostiteľskej krajiny prevažujú iné aspekty vplyvu toho istého faktora. Ich prístup, charakteristický skôr pre skoršie obdobie, je v princípe zhodný s chápaním PZI ako

škodlivého faktora. Podľa tohto pohľadu sú nadnárodné organizácie oligopolistické spoločnosti, umiestňujúce sa na chránené trhy s vysokými bariérami vstupu a rastúcou trhovou koncentráciou. Vyberajú nájomné, odčerpávajú kapitál, pretože získali prístup na miestne kapitálové trhy, a vytláčajú domácich producentov z podnikania [5]. Navyše, spôsobujú repatriáciu zisku a odlev kapitálu z hostiteľskej ekonomiky. Podľa tohto prístupu PZI nepodnecujú ekonomický rast, ani prelievanie produktívnosti. Práve naopak, je tu vysoká pravdepodobnosť, že budú podporovať malú oligarchiu autochtónnych partnerov a dodávateľov, používať nevhodné, kapitálovo náročné technológie v dôsledku prebytočnej pracovnej sily, produkovať málopočetnú zamestnaneckú elitu, zatiaľ čo väčšia časť pracovníkov ostane nezamestnaných alebo podzamestnaných. Napriek tomu, že tento pohľad na PZI sa v súčasných štúdiách nezdôrazňuje, istá miera akceptácie negatívnych vplyvov nadnárodných spoločností na ziskovosť domácich firiem a na blahobyt hostiteľskej krajiny tu stále je [6].

Napriek tomu, že nemôžeme hovoriť o zhode prístupov k vzťahu medzi PZI a ekonomickým rastom, v posledných rokoch sa rozmáha názor, že v princípe sú PZI v pozitívnej korelácii k ekonomickému rastu.

Použitie oboch prezentovaných prístupov ako modelov interakcie medzi PZI a ekonomickým rozvojom hostiteľskej krajiny vyžaduje prijatie viacerých predpokladov, vzťahujúcich sa väčšinou na to, do akej miery sú priemysel a ekonomika krajiny, do ktorej PZI prúdia, konkurencieschopné.

V teórii PZI prevláda hypotéza, že firmy operujúce za hranicami svojej domovskej ekonomiky musia disponovať určitým druhom špecifickej konkurenčnej výhody. Podľa J. H. Dunninga [7; 8] firma musí vlastniť alebo kontrolovať jedinečné mobilné aktívum (napr. patent alebo obchodnú značku), z ktorej môže ťažiť (*výhoda vlastníctva*); navyše musí byť nákladovo výhodnejšie využívať toto aktívum v zahraničí než v domovskej krajine (*výhoda lokality*); a musí byť v záujme firmy kontrolovať využívanie aktíva autonómne, výhodnejšie než zmluvné zaviazanie nezávislej zahraničnej firmy kontrolou využívania aktíva (*výhoda internalizácie*).

Ďalšie konvenčné dôvody, prečo firma preferuje internacionalizáciu, definovali H. Shathz a A. J. Vanables [9]. Zjednodušene povedané, PZI môžeme podľa záujmov rozdeliť na „horizontálne“ alebo trh hľadajúce PZI, a na „vertikálne“, čiže PZI minimalizujúce produkčné náklady. „Horizontálne“ PZI obyčajne zahŕňajú budovanie prevádzok zásobujúcich trhy hostiteľskej krajiny. Stimulmi sú: po prvé, znižovanie nákladov vyhýbaním sa obchodným tarifám a redukcia dopravných nákladov, a po druhé, schopnosť stať sa viac konkurencieschopným získaním možnosti reagovať na meniace sa lokálne okolnosti a preferencie. „Vertikálne“ PZI majú tiež črty toho, čo sa bežne nazýva „surovinu hľadajúce PZI“,

pretože lacné suroviny spolu s prácou a polotovarmi znamenajú nízkonákladový input. Prístup k určitým externalitám, ako napríklad zoskupenie PZI v jednej lokalite (niekedy nazývané aglomerácia), ktoré môžu znížiť náklady pre konečných producentov [10], taktiež slúži ako determinant „vertikálnych“ PZI.

Spomínaný rámec poukazuje na súbor faktorov, ktoré by mohli byť dôležité pri prilákaní PZI, ako napríklad ekonomická izolovanosť, veľkosť trhu, aglomeračné efekty, faktorové náklady, fiškálne stimuly, klíma podnikateľského prostredia, ekonomická stabilita, bariéry trhu.

Zatiaľ čo tieto faktory majú vplyv viac-menej na všetky typy PZI, odlišné strategické ciele rôznych mnohonárodných spoločností sú implicitné (napr. M. W. Hansen [11] tvrdí, že viac ako 50 % výrobných investícií dánskych spoločností do rozvojových ekonomík sa realizovalo s cieľom predávať produkty na týchto trhoch a len 18 % s cieľom využívať výhody nižších produkčných nákladov.)

Tieto fakty naznačujú, že určité faktory môžu pôsobiť na jedny multinárodné spoločnosti, ďalšie faktory pôsobia viac na iné, a dokonca tento kombinovaný účinok môže byť v rôznych regiónoch rôzny (napr. podľa J. Gortera a A. Prarikhha [12] v rámci krajín EÚ reagujú PZI citlivejšie na rozdiely v daňových sadzbách v porovnaní s reakciami PZI medzi USA a zvyškom sveta). Kombinácie rôznych determinantov PZI, v rôznom poradí, budú mať zaiste rôzny vplyv na zvyšovanie blahobytu ekonomiky hostiteľskej krajiny.

Naše zameranie na právne prostredie pobaltských krajín bolo motivované cieľom tejto štúdie: overiť, či rôzne prístupy k daňovému systému možno považovať za hlavný determinant smerovania PZI do tohto špecifického regiónu.

2. Metodológia analýzy

Daňový systém je všeobecne známy dôležitý nástroj regulovania ktorejkoľvek ekonomiky, pôsobiaci na sklon k investíciám. Napriek tomu, jeho explicitný vplyv na investičné prostredie sa nedá merať, a preto musí byť vymedzený len nepriamo, pomocou analýzy hlavných ekonomických indikátorov.

Prezentovaná štúdia je založená na nasledovnom prístupe k spomínanej otázke. Po prvé, domnievame sa, že daňové systémy všetkých analyzovaných pobaltských krajín boli konštruované s cieľom prilákať PZI, takže zdaňovanie podnikového zisku budeme skúmať pomerne dôsledne. Uvedomujeme si pravdepodobnosť faktu, že prílev PZI do transformujúcich sa krajín môže byť vyvolaný nielen priaznivými investičnými podmienkami z pohľadu daní, ale aj inými faktormi. Predsa len musíme pripustiť, že mnohé indexy charakterizujúce pobaltské krajiny variujú v rámci úzkych limitov a z tohto dôvodu sme sa v štúdiu sústredili na skúmanie nosných faktorov, čo zahŕňa právne prostredie podmienené rôznymi daňovými systémami.

Dôvod analýzy PZI v kontexte platných daňových systémov je zrejmý: mali by byť viac prospešné a dôležité pre prilákanie medzinárodného investičného kapitálu než iné podmienky krajiny. V tomto zmysle by mal dodatočný kapitál stimulovať rast HDP. Preto možno za druhý cieľ štúdie považovať overenie, či skutočne existuje pozitívny vzťah medzi PZI a HDP.

Je možné, že nedostatok pozitívnej korelácie medzi týmito indikátormi sa odrzkadlí v neefektívnosti PZI, spôsobenej obsadzovaním monopolných pozícií vo všetkých z transformujúcich sa ekonomikách, alebo v niektorej z nich ide o ďalej skúmanú domnienku.

Výsledkom tejto komparácie by malo byť hodnotenie úrovne skutočného vplyvu daní na sklon k investíciám v Litve, Lotyšsku a Estónsku. Ak berieme do úvahy komplexnosť a zložitosť otázky hodnotenia vplyvu jedného faktora, osobitne ak ide o daňový systém, na sklon k investíciám, prijímame nasledovnú hypotézu: ak po zvýšení prílevu PZI nasleduje rast HDP – budeme to považovať za situáciu, keď prilákané priaznivé investičné podmienky pre PZI vyvolali rast HDP; ak nárast PZI nevyvolá rast ekonomiky – bude to znamenať, že PZI iba zaujali monopolné pozície a neprispievali náležite k rastu, čiže daňový systém nebol hlavným faktorom stimulujúcim ich prílev.

Štúdiu uzatvárame hodnotením vplyvu rôznych daňových systémov na ekonomiky pobaltských krajín a rozoberáme závery pre daňovú politiku vyplývajúce z analýzy.

3. Skúmanie rôznych daňových systémov a investičných procesov v pobaltských krajinách

3.1. Daňový systém Litvy, trendy v priamych zahraničných investíciách a hrubý domáci produkt

Litva začala daňovú reformu v roku 1990, keď bol schválený zákon o dani z príjmu právnických osôb a tarifa dane z príjmu bola stanovená na 35 % (dovtedy bol podiel zisku určený pre štátny rozpočet determinovaný pravidlami centrálného plánovania). V roku 1991 bola sadzba dane z príjmu znížená na 29 %. Dôležitý obrat v otázke stimulovania investícií nastal v roku 1993: znížené zdanenie umožnilo opätovné investovanie zisku do podnikov. Na investície sa uplatňovala len 10 % daňová sadzba.

V rokoch 1993 až 1995 boli podmienky právneho prostredia podmienené diferencovaným zdaňovaním investícií v závislosti od pôvodu investovaného kapitálu. S cieľom poskytnúť dodatočné výhody pre zahraničný kapitál došlo k novelizácii zákona. Podľa tejto novely, ak bol podnik založený (registrovaný),

alebo zahraničný kapitál bol investovaný pred 31. decembrom 1993, časť jeho zisku (príjmu) proporcionálne k podielu zahraničnej investície na základnom kapitále spoločnosti, prineseného touto investíciou, nespotrebovaného na náklady práce a reinvestovaného v tejto spoločnosti, bude počas piatich rokov zdaňovaná sadzbou dane z príjmu zníženou o 70 %. Po vypršaní tohto 5-ročného obdobia bude časť zisku (príjmu) zo zahraničnej investície zdaňovaná počas ďalších troch rokov sadzbou zníženou o 50 %. V dôsledku toho boli domáci investori napriek uvedeným daňovým úľavám na investície diskriminovaní v porovnaní so zahraničnými investormi.

Aj v ďalších opatreniach vo sfére regulovania investičného prostredia vláda naďalej demonštrovala isté nezrovnalosti. Nasledovná úprava stanovila, že v prípade, ak bola spoločnosť založená, alebo zahraničný kapitál bol investovaný medzi 1. januárom 2004 a 1. augustom 2005, zisk (príjem) zo zahraničnej investície sa bude zdaňovať počas šiestich rokov sadzbou dane z príjmu zníženou o 50 %. A v tomto bode sa ovplyvňovanie podnikania nezastavilo.

Vláda zmenila postoj voči zahraničným investorom vo všeobecnosti a začala klásť dôraz len na značne objemné a dôležité investície. Zavedla dodatočnú podmienku: ak zahraničný investor investoval kapitál v hodnote minimálne 2 mil. USD pred 1. aprílom 1997, takýto podnik ostane oslobodený od dane z podnikového zisku počas troch rokov od momentu dosiahnutia zisku a bude požívať výhodu 50 %-nej redukcie dane z príjmu počas nasledujúcich troch rokov.

V roku 1998 sa zásadne zmenili podnikateľské podmienky pre miestnych investorov. Zrušila sa aplikovateľnosť dane zo zisku na zdaniteľný zisk využitý na investičné účely. Časté zmeny v politických vplyvoch a nedostatok rozvážnej a obozretnej dlhodobo orientovanej ekonomickej politiky viedli k vzniku situácie, keď podnikateľské subjekty operujúce na tom istom trhu boli objektmi rôznych pravidiel zdaňovania (tab. 1).

Je ťažké posúdiť, či to bol práve uvedený komplikovaný systém výnimiek, ktorý podmienil rast investícií. Účinok rôznych úľav vzťahujúcich sa na daň z príjmu bol oslabený medzerami v zákonodarstve, ktoré umožňovali transfer prostriedkov do rozličných zahraničných firiem a pod zásterkou rôznych konzultčných a ďalších služieb bolo možné nadhodnocovať náklady na fungovanie obchodných podnikov. Až v roku 1997 bola prijatá rezolúcia uvalujúca daň na transfer prostriedkov do krajín s nižšími daňami (len nedávno bola táto daň znížená z 29 % na 15 %).

Rast zahraničných investícií v Litve by sa mohol považovať za pomerne významný. Tento jav by mal byť príkladom, ako by sa ich pozitívny vplyv mal prejaviť na ďalších kľúčových ekonomických ukazovateľoch, predovšetkým na takých, akým je rast HDP (graf 1).

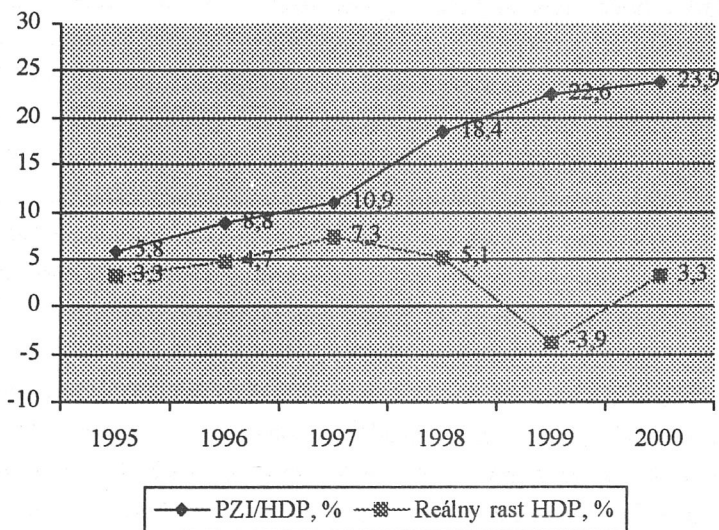
Tabuľka 1

Právne prostredie pre činnosť obchodných podnikov v kontexte investičných stimulo

Dátum	Pôvod kapitálu	Základná sadzba dane z príjmu	Daňové úľavy	Komentár
Od 1. júla 1993 do 1. marca 1997	Bez určenia	29 %	Investovaný zdaniteľný zisk je zdaňovaný 10 % sadzbou dane z príjmu.	
Do 31. decembra 1993	Zahraničný	29 %	Počas 5 rokov je daň z príjmu redukovaná o 70 %, ďalšie 3 roky redukovaná o 50 %.	Daňové úľavy sú uplatňované bez rozdielu investovanej sumy.
1. január 1994. až 1august 1995	Zahraničný	29 %	Počas 6 rokov je daň z príjmu znížená o 50 %.	Daňové úľavy sú uplatňované bez rozdielu investovanej sumy.
Do 1. apríla 1997	Zahraničný	29 %	Oslobodenie od dane z príjmu počas 3 rokov od momentu dosiahnutia zisku a možnosť využívať 50 % redukciiu dane z príjmu počas nasledujúcich 3 rokov.	Investovaný zahraničný kapitál minimálne vo výške 2 mil. USD.
Od 1. marca 1997	Bez určenia	29 %	Zdaniteľný zisk investovaný je zdaňovaný nulovou sadzbou.	Žiadne dodatočné výnimky pre kapitál zahraničného pôvodu.
Od 1. januára 2000	Bez určenia	24 %	Zdaniteľný zisk investovaný je zdaňovaný nulovou sadzbou.	Žiadne dodatočné výnimky pre kapitál zahraničného pôvodu.

Graf 1

Vzťah medzi rastom PZI meraným ako PZI/HDP (%) a reálnym rastom HDP v Litve

Podľa prezentovaných štatistických údajov priame zahraničné investície, bez zarátania investícií domáceho súkromného kapitálu, v roku 2000 dosiahli 23,9 % HDP. Na porovnanie, z agregovaných údajov EÚ 15 vyplýva, že tvorba hrubého fixného kapitálu v súkromnom sektore v roku 1998 predstavovala 17,6 % HDP a v roku 1999 približne 17,9 % HDP (EUROSTAT).

Napriek výraznému rastu investícií, vyjadrenému podielom na HDP, trendy prezentovaných ekonomických ukazovateľov viedli ku kontroverzným dôsledkom: stimuly pre zahraničné investície podľa všetkého fungovali, avšak im zodpovedajúci rast národnej ekonomiky nebol generovaný. V snahe interpretovať túto situáciu sa vynára niekoľko domnienok. Po prvé, pokles v miere rastu HDP nemá žiaden vzťah k zahraničným investíciám, ani k domácim investíciám. Po druhé, investície neboli efektívne a neprispeli k rastu národnej ekonomiky. Táto druhá premisa vyzerá byť vierohodnejšia a potvrdzuje ju všeobecný záujem litovskej vlády prilákať zahraničný kapitál do privatizácie už fungujúcich štátnych podnikov za akúkoľvek cenu: privatizácia môže poskytnúť „rýchle peniaze“ do štátneho rozpočtu, zatiaľ čo investície na „zelenej lúke“ by vytvárali makroekonomické výsledky len v dlhodobej perspektíve. Dynamiku rastu zahraničných investícií, meranú ako podiel na HDP, možno považovať za následok jednostrannej ekonomickej politiky v tejto oblasti, prejavujúcej sa v orientácii na privatizáciu kľúčových monopolných podnikov v strategických odvetviach za extrémne priaznivých podmienok. Výsledkom bol okamžitý príjem do rozpočtu, bez akejkoľvek garancie budúceho ekonomického rastu. Na ilustráciu môže poslúžiť privatizačný kontrakt podpísaný v roku 1998 s Amber Teleholdings (konzorcium švédskej spoločnosti *TELIA* a fínskej *SONERA*), ktorý zahŕňal výnos 60 %-ného podielu litovského Telecomu za 2,4 miliardy litasov s opciou na investovanie ďalších 884 miliónov litasov počas nasledujúcich dvoch rokov. Napriek vysokej ziskovosti litovského Telecomu pred privatizáciou sa vláda zaviazala garantovať monopolnú pozíciu pre privatizovanú spoločnosť do roku 2002. *Mazeikiiai Oil Refinery* je ďalším príkladom rozsiahlej privatizačnej akcie v podmienkach obzvlášť škodlivých pre ekonomiku Litvy. Čo sa týka investícií „na zelenej lúke“, tie očividne predstavujú viac-menej nevýznamnú časť priamych zahraničných investícií. To potvrdzuje, že vládna politika nebola riadená smerom k zvyšovaniu produkčného potenciálu krajiny, namiesto toho sa len pokúšala riešiť rozpočtové problémy bez dostatočného dôrazu na dlhodobý rozvoj národnej ekonomiky.

Spomalenie rastu národnej ekonomiky, ako aj zvýšenie miery nezamestnanosti opäť upriamili pozornosť vlády na nové investície. Tento záujem vyústil do nového vládneho programu na roky 2000 – 2004. V ňom sa uviedlo predpokladané zrušenie dane zo zisku a nahradilo ju zdaňovanie dividend 24 %-nou sadzbou. Program potvrdil aj rovnocenný prístup k zahraničným i domácim investíciám.

Napriek tomu, že oficiálne smerovanie v oblasti daňovej reformy bolo formálne stanovené, diskutovalo sa aj o diametrálne odlišných názoroch na budúcu reformu. Jednou z príčin pádu vlády koncom júna bola práve neschopnosť dohodnúť sa na výbere všeobecnej ekonomickej politiky. A tak, ani nie rok stará vláda padla; nová väčšina v parlamente prevzala moc do svojich rúk. Bolo ohlásené nové smerovanie: zavedenie progresívnej dane zo zisku a povinnosť zefektívniť odstránenie všetkých daňových úľav na investovaný kapitál. Obrat k novej ekonomickej politike zatiaľ nebol právne upravený, no stále je zrejmé, že Litva sa v princípe ešte nerozhodla, ktorý prístup k daňovej reforme bude akceptovať pri sledovaní cieľa podporiť rast efektívneho investovania a rast HDP.

3.2. Daňový systém Lotyšska, trendy v priamych zahraničných investíciách a hrubý domáci produkt

Daňový systém Lotyšska, odlišný od litovského, bol zavedený v súlade s odporúčaniami poskytnutými medzinárodnými finančnými organizáciami. Všeobecné pravidlá a princípy zdaňovania sú popísané v zákone o daniach a clách prijatom v roku 1995. Súbor daní je veľmi podobný litovskému systému, takže ak vezmeme do úvahy náš aspekt skúmania, hlavný dôraz budeme klásť na zdaňovanie zisku obchodných podnikov. V Lotyšsku sa zisk firiem zdaňuje podľa zákona o dani z podnikového príjmu prijatého 1. marca 1995. Podnikový príjem, resp. z iného pohľadu – zisk, je zdaňovaný sadzbou vo výške 25 %. Daňová sadzba sa veľmi neodlišuje od Litvy (ako sme už uviedli, v Litve je v súčasnosti prijatá 24 %-ná daňová tarifa). Na porovnanie, hlavným bodom záujmu boli úľavy z dane zo zisku smerujúce k vytváraniu investičných stimulov. Takže lotyšská politika stimulujúca investície sa realizuje za pomoci nasledovných úľav z dane zo zisku. Prvou a najdôležitejšou daňovou úľavou vzťahujúcou sa na investovaný kapitál je: spoločnosti zapojené do podporovaných investičných projektov majú povolenú 40 %-nú redukciu dane z podnikového príjmu. Hlavnou podmienkou na získanie daňovej úľavy je schválenie investičného projektu ministerským kabinetom, hodnota projektu presahujúca 10 miliónov latov a investície realizované v rozmedzí 3 rokov. Daňovú úľavu je možné uplatniť len v roku ukončenia investície.

Pri porovnaní prístupov Litvy a Lotyšska k vytváraniu podmienok investičného prostredia nájdeme značné rozdiely. Lotyšsko plánuje povoliť úľavy z dane zo zisku len na projekty podporované vládou a len po tom, keď plánované rozsiahle investície budú plne implementované.

Naopak, Litva ponúka rôzne špeciálne podmienky pre veľké projekty, a navyše poskytuje daňové úľavy pri akejkoľvek hodnote investovaného kapitálu. V prípade Litvy tak obchodné podniky môžu byť v pokušení nadhodnocovať

svoje kapitálové náklady. Na druhej strane, je vysoká pravdepodobnosť, že rozpočtové príjmy z dane zo zisku môžu značne poklesnúť – hypotéza, ktorú rozoberieme ďalej v texte.

Druhým výrazným rozdielom v prístupoch k daňovej reforme pri porovnávaní Litvy a Lotyšska je, že Lotyšsko sa počnúc 1. januárom 2001 preorientovalo na stimulujúce technologické odvetvia a produkty informatiky. V Lotyšsku sa podnikom vyrábajúcim *high-tech* produkty a hardvérové-softvérové produkty poskytuje 30 %-né zníženie z kalkulovanej dane z podnikového zisku. Táto daňová zľava sa dá uplatniť len v prípadoch, keď 75 % podnikového výstupu tvoria uvedené typy produktov a spoločnosť má certifikáty ISO 9000, ISO 9001 alebo ISO 9002.

Treťou dôležitou odlišnosťou lotyšského daňového systému je, že najnovšie sa orientuje na rozvoj zaostávajúcich regiónov. Podniky založené v špeciálne podporovaných regiónoch môžu využívať doplnkové sadzby na amortizáciu fixných aktív. Takto hodnota fixných aktív investovaných v podporovaných regiónoch, znásobujúca sa primeranými koeficientmi v rozmedzí 1,5 až 2, vedie k zvyšovaniu amortizačných nákladov a adekvátne tomu znižuje odvádzanú daň z podnikového zisku. Navyše, obchodné firmy investujúce v problematických regiónoch môžu prenášať stratu do nasledujúceho roka počas 10-ročného obdobia.

Takéto ekonomické nástroje využívané v Lotyšsku by pravdepodobne mali vyvolať rast HDP regiónu prilákaním investícií do menej rozvinutých regiónov. Lotyšsko tiež, na rozdiel od Litvy, podporuje rôzne podnikateľské projekty. V Lotyšsku sa výdavky na výskum a vývoj (vrátane výrobkov spojených s technickou dokumentáciou neimplementovaných projektov, ak hodnota takých projektov netvorí časť fixných aktív), ktoré sú spojené s podnikateľskými aktivitami daňovníka, odpisujú v roku ich vzniku.

Všeobecne môžeme tvrdiť, že lotyšský prístup k zdaňovaniu podnikového zisku je založený na menších a viac účelvoorientovaných úľavách.

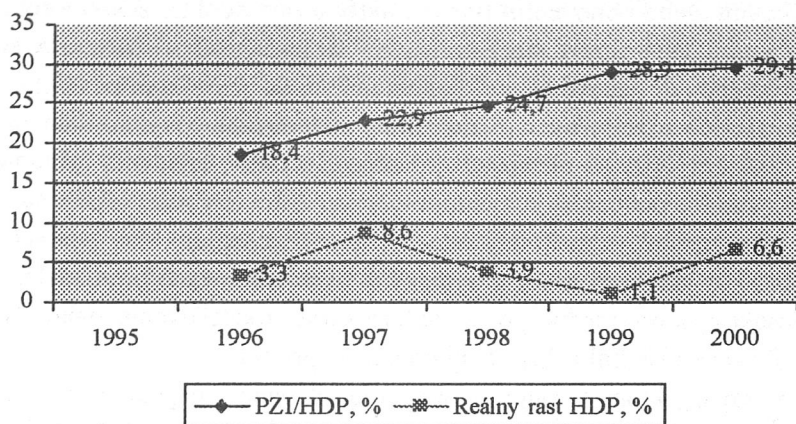
V porovnaní s Litvou, Lotyšsko dokázalo do roku 2000 dosiahnuť vyššie PZI na obyvateľa. Úroveň PZI na obyvateľa dosiahla v Litve 727 USD oproti 825 USD v Lotyšsku. Čo sa týka miery rastu PZI, v Litve počas obdobia 1995 – 2000 vzrástli PZI na obyvateľa takmer 6-násobne, v porovnaní s 3,4-násobným nárastom v Lotyšsku.

Môžeme teda vyvodiť záver, že Litva uplatňuje silnejšie stimuly k prilákaniu PZI do krajiny. Ak však uvažujeme o efektívnosti týchto investícií, spolu s rastom PZI musíme brať do úvahy i rast HDP (graf 2).

Porovnanie trendov v zmenách PZI a HDP vedie k záveru, že aj keď v Lotyšsku ovplyvňujú rast PZI nedostatočne, no predsa len o niečo viac ako v Litve.

Graf 2

Analýza vzťahu medzi rastom PZI meraným ako PZI/HDP (%) a reálnym rastom HDP (%) v Lotyšsku

V Lotyšsku v polovici 90. rokov prúdili hlavné investície do vybavenia prístavov a do telekomunikácií prevažne na základe privatizácie. Neskôr, vďaka akcelerácii privatizačného procesu, vzrástli investície do výroby. V roku 1998 sa najväčší prílev investícií zaznamenal vo finančnom sektore a v rozvoji veľkoobchodnej/maloobchodnej siete. Tak ako je to bežné v litovskej schéme PZI, aj v Lotyšsku vysoký podiel investícií prišiel po privatizačnom procese.

Ak to zovšeobecníme, môžeme povedať, že PZI priťahované tak privatizáciou, ako i priaznivými investičnými podmienkami ešte negarantujú primerané zrýchlenie rastu HDP. Nepochybne užší vzťah medzi podielom PZI na HDP a rastom HDP v Lotyšsku môže signalizovať, že daňový systém orientovaný na dosahovanie konkrétnejšie formulovaných zámerov bol o niečo efektívnejší. Ak vezmeme do úvahy, že daňový systém nie je jediným faktorom ovplyvňujúcim sklon k investíciám, konečné rozhodnutie ohľadom odporúčania pre daňovú politiku urobíme až po zvážení estónskeho daňového systému a príslušných trendov v zmenách PZI a HDP.

3.3. Daňový systém Estónska, trendy v priamych zahraničných investíciách a hrubý domáci produkt

Pri úvahách o prístupe Estónska k daňovej reforme musíme zdôrazniť, že sa značne odlišuje od svojich susedov – Litvy a Lotyšska.

Estónsko sa už od skorých začiatkov transformácie vydalo na cestu stimuluovania PZI. V roku 1994 boli špeciálne daňové stimuly využívané spoločnosťami so zahraničnými investíciami zrušené.

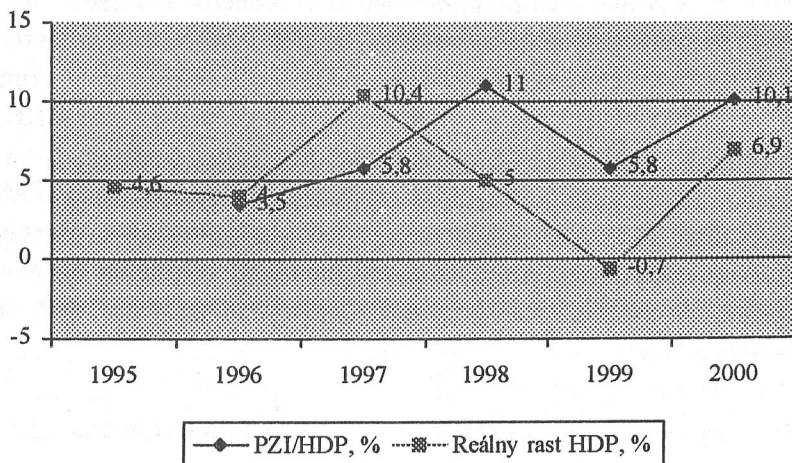
V októbri 1997 prijal parlament niekoľko novelizácií zákona o dani z príjmu, ktoré vláde umožnili určovať subjekty, na ktoré sa budú pri regionálnych investíciách vzťahovať daňové úľavy. Spoločnosti si mohli odpočítať výdavky spojené so získaním alebo obnovením fixných aktív a zariadení zo zdaniteľného príjmu. Od januára 1998 do 31. decembra 1999 sa na investície do zaostávajúcich regiónov vzťahovali daňové úľavy. Podnikateľské subjekty mali povolené odpočítať si od svojich zdaniteľných platieb straty zodpovedajúce týmto intenciam.

Od 1. januára 2000 sú tuzemské spoločnosti a trvalé zriadenia zahraničných subjektov (vrátane pobočiek) subjektom dane zo zisku len so zreteľom na všetky spôsoby jeho rozdeľovania (tak skutočné, ako i domnelé). Inak povedané, od januára 2000 je namiesto zisku právnických osôb zdaňované prerozdelenie ziskov i transakcie, ktoré možno považovať za skryté rozdeľovanie zisku. To znamená, že firemný zisk bol oslobodený od dane z príjmu.

Hlavný zámer, ktorý sleduje oslobodenie od dane z príjmu, je podporovať rozvoj estónskej ekonomiky a podnikov pri získaní dodatočných zdrojov na investovanie. Regionálne daňové stimuly prijaté pre nerozvinuté regióny Estónska v roku 1998 boli k 1. januáru 2000 zrušené.

Graf 3

Vzťah medzi rastom PZI meraným ako PZI/HDP (%) a reálnym rastom HDP (%) v Estónsku

Bezprecedentný prístup Estónska k dani zo zisku si vyslúžil mnoho kritiky. Hlavné argumenty proti netradičnej ekonomickej reforme boli nasledovné. Po prvé, zdôrazňoval sa nedostatok dôkazov z iných krajín. Po druhé, pri zohľadnení výhod pričlenenia Estónska do Európskej únie, absolútne odlišný daňový systém sa zdá byť dosť neočakávaný (i keď nariadenia Európskej únie nezahŕňajú

žiadne požiadavky na zdaňovanie podnikového zisku). Po tretie, boli vyjadrené isté pochybnosti týkajúce sa ťažkostí spojených s implementáciou nezvyčajného zákona do praxe.

V každom prípade, ak hodnotíme efektívnosť daňových reforiem v Estónsku, musíme zdôrazniť, že v tejto pobaltskej krajine sa rast podielu PZI na HDP pomerne úzko viaže na primeraný rast HDP. To sa dá považovať za zdravú tendenciu korešpondujúcu s ekonomickým princípom. V Estónsku dokonca najnižšiemu podielu PZI/HDP zodpovedá najvyššia úroveň rastu HDP. Ako dokazujú uvedené údaje, napríklad v roku 2000 sa v Litve pomer PZI/HDP rovnal 20,8 %, čomu zodpovedal 3,3 %-ný rast HDP, v Lotyšsku bola hodnota týchto ukazovateľov 29,4 % a 6,6 %, zatiaľ čo v Estónsku bol podiel PZI/HDP 10,1 % a rast HDP dosahoval 6,9 %.

4. Hodnotenie vplyvu daňového systému na zahraničné investície a rast národných ekonomík mladých tranzitívnych ekonomík

Ekonomický princíp vraví, že dodatočný prílev investícií prináša adekvátny rast HDP. Pri porovnávaní ekonomických údajov Litvy, Lotyšska a Estónska dochádza v podstate ku kontroverznej situácii: *Litva* vykazuje najnižšiu efektívnosť relatívne vysokého indexu PZI; keď väčší nárast PZI, zdá sa, sprevádza spomaľovanie rastu HDP. Táto tendencia dosiahla v Litve vrchol v roku 1999, keď sa vysoká miera PZI/HDP (22,6 %) dosiahla súčasne s výrazným poklesom rastu HDP (okolo 3,9 %).

Situácia *Lotyšska* je čiastočne odlišná. V Lotyšsku o niečo vyššia miera PZI (29,4 %) priniesla približne dvojnásobne vyššiu mieru rastu hrubého domáceho produktu (ako sme už spomenuli, 6,6 % v roku 2000). Vo všeobecnosti trendy vo vývoji PZI a HDP v Lotyšsku signalizujú aspoň zhruba súlad s ekonomickými princípmi.

Estónsko, s istými odchýlkami, možno považovať za krajinu rozvíjajúcu sa podľa ekonomickej logiky: rast dostatočne citlivo reagoval na rast PZI, aj keď bol (vyjadrené podielom PZI/HDP) omnoho miernejší ako v uvedených dvoch krajinách.

Takže sme odhalili pomerne kontroverznú situáciu v oblasti rastu PZI a HDP v mladých pobaltských krajinách. Tu sa naskytá otázka: prečo *Litva* s najpriaznivejším daňovým systémom pre investorov vykazuje najhoršie výsledky, *Lotyšsko* s menej priaznivým, ale stále investične orientovaným daňovým systémom vykazuje o niečo lepšiu pozíciu, a *Estónsko*, ktoré len v roku 2000 zmenilo svoju daňovú politiku z pôvodnej s pomerne nevýraznými investičnými stimulmi, dokázalo dosiahnuť najlepšie výsledky?

Vzhľadom na prezentovanú situáciu dochádzame k nasledovnému záveru: v mladých tranzitívnych ekonomikách daňové systémy založené na daňových úľavách nehrajú pri prilákaní investícií náležitú rolu. Na novoformovaných trhoch sú investície ovplyvňované inými faktormi, ako napríklad privatizácia podnikov, ktoré už mali výrazný podiel na trhu. Ak toto považujeme za príklad, PZI orientované smerom k zaujatiu monopolnej pozície, získavajú dvakrát. Po prvé, firmy so zahraničným kapitálom môžu profitovať vďaka špeciálnej pozícii na trhu viac než vďaka zvýšenej efektívnosti; a po druhé, ak sa nachádzajú v monopolnej pozícii v krajine s výraznými daňovými úľavami na investície, môžu navyše využívať nízke dane. K tejto situácii dochádza, ak je výrazný podiel HDP vyvolaný privatizáciou.

Skúmajme ďalej našu domnienku. Podľa údajov privatizačných agentúr skúmaných krajín, v Litve sa počas obdobia 1996 – 1999 dosiahlo 36 % všetkých PZI ako výsledok privatizácie (napr. v roku 1999 až 99 % celkových PZI tvorili príjmy z privatizácie monopolného Telecomu, čomu zodpovedal rast HDP vo výške 3,9 %); v Lotyšsku počas toho istého obdobia bolo 30 % PZI výsledkom privatizácie, zatiaľ čo v Estónsku sa len 17 % PZI dosiahlo vďaka privatizácii národných objektov.

Prezentované údaje majú tendenciu potvrdiť našu hypotézu, že výrazné daňové úľavy na investície v tranzitívnych ekonomikách nie sú až takým účinným nástrojom konečného ovplyvnenia ekonomického rastu, za aké sú považované.

Podmienky privatizácie hrajú tiež veľmi dôležitú úlohu pri determinovaní budúcej efektívnosti PZI. Ak tranzitívna krajina povolí investorom udržať si monopolnú pozíciu, v najbližšej budúcnosti to môže len ťažko viesť k zvýšeniu efektívnosti na trhu. Je tu veľká pravdepodobnosť, že v tranzitívnych krajinách budú podmienky privatizácie ovplyvnené vysokou mierou korupcie. Pokiaľ ide o pobaltské krajiny, podľa hodnotení *Transparency International* publikovaných v Annual Report 2000, index vnímania korupcie sa v Litve rovná hodnote 3,8; v Lotyšsku 3,4 a v Estónsku približne 5,7 (vyššie skóre je lepšie; napr. pre Dánsko je to hodnota 10,0; pre Fínsko 9,8). Uvedené hodnotenie korupcie taktiež potvrdzuje našu domnienku: Estónsko – menej skorumpované v porovnaní s jeho susedmi – vykazuje vyššiu efektívnosť PZI.

Porovnanie štruktúry PZI podľa krajín a podľa odvetví ekonomiky v Litve, Lotyšsku a Estónsku tiež poskytuje isté informácie týkajúce sa sklonu k investíciám v konkrétnom pobaltskom štáte. Uvedené údaje (tab. 2 a 3) vysielajú jednoznačné signály, že určitá skupina štátov sleduje takmer identické záujmy (komunikácie, výroba, finančný sektor a obchod) v Litve, Lotyšsku i Estónsku. To opäť potvrdzuje, že v tranzitívnych ekonomikách nie sú výrazné daňové úľavy na investície také efektívne, ako sme očakávali.

Tabuľka 2
Štruktúra priamych zahraničných investícií podľa krajín

PZI podľa krajín, r. 2000(% z celk. hodnoty)	Litva	Lotyšsko	Estónsko
1. Švédsko	21	10.2	37.6
2. Dánsko	15	14	4.1
3. Fínsko	12	*	28.7
4. USA	9	9.3	4.5

Tabuľka 3
Štruktúra priamych zahraničných investícií podľa odvetví ekonomiky

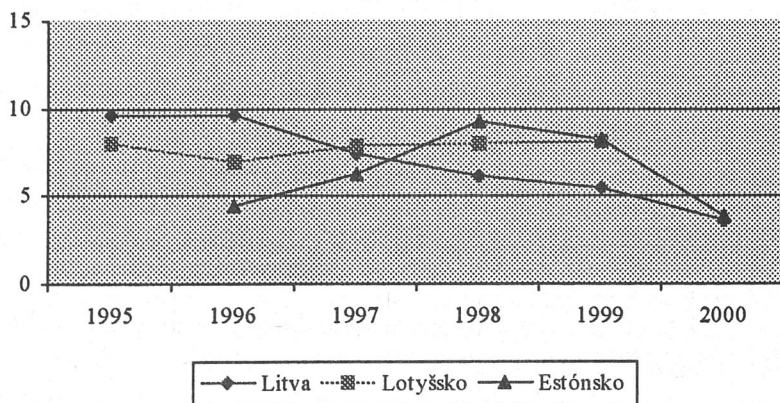
PZI podľa krajín, r. 2000(% z celk. hodnoty)	Litva	Lotyšsko	Estónsko
1. Komunikácie	27.7	24.5	27
2. Výroba	25	21	24
3. Finančný sektor	**	21.5	23
4. Obchod	19.7	17	16

* Rozsiahle investície v Lotyšsku realizovalo Dánsko (avšak väčšina dánskych investícií je reprezentovaná konzorcium SOWERA z Fínska).

** V procese privatizácie.

Skôr než sa začneme venovať záverom pre daňovú politiku vyplývajúcim z analýzy, je potrebné uvážiť ešte jeden aspekt rôznych prístupov k investičným stimulom: vplyv daňových úľav na štruktúru štátneho rozpočtu. Podstata analýzy štruktúry rozpočtových príjmov tkvie buď v podpore, alebo v odmietnutí argumentu, že daňové úľavy na investičné aktivity v dlhodobom aspekte neovplyvňujú príjmy do rozpočtu. Takto sa napríklad v Litve znova a znova opakovalo, že daňové úľavy na investície musia vyvolať rast produktivity, čo následne z dlhodobého hľadiska vyvolá rovnaký objem zdaniteľného zisku, a ak nezvýši, tak aspoň ustáli rovnaké príjmy z dane zo zisku. Preto v grafe 4 uvádzame trendy podielu HDP (%) na štátne rozpočty Litvy, Lotyšska a Estónska.

Graf 4
Podiel dane z podnikového zisku na štátnych rozpočtoch Litvy, Lotyšska, Estónska

Trendy v zmenách podielu HDP nepodporujú argument, že daňové úľavy na investičné aktivity v mladých tranzitívnych krajinách vyvolávajú rast produkcie a zabezpečujú určitú úroveň zdaniteľného príjmu. Naopak, čím väčšie daňové úľavy, tým výraznejší pokles v zdaniteľnom príjme. Napríklad Lotyšsko s menej výraznými daňovými úľavami nezaznamenalo taký pokles v podiele dane zo zisku na štátnom rozpočte. Estónsko stratilo časť príjmov z dane zo zisku po daňovej reforme začiatkom roka 2000.

Záver

Zo všeobecného porovnania daňových systémov pobaltských krajín vyplynulo, že mladé tranzitívne krajiny s obzvlášť priaznivými investičnými podmienkami z pohľadu daní rastú pomalšie než krajiny, kde investičné stimuly boli miernejšie.

Takýto záver sa môže zdať kontroverzným z pohľadu vyspelých krajín, ale situácia, v ktorej sa ocitli mladé nezávislé štáty po odčlenení od Sovietskeho zväzu, bola odlišná: každá z nich sa nachádzala na úplnom začiatku procesu formovania trhových vzťahov, dominovali podniky štátneho kapitálu, súkromný kapitál bol v štádiu formovania a operoval v relatívne nekonkurenčnom prostredí. Takáto situácia na jednej strane vyvolala intenzívny proces privatizácie, na druhej strane ponúkla pre ostatné rozvinuté krajiny šancu vstúpiť na nové trhy v podstate bez silnejších konkurentov. Prirodzený proces rozširovania aktivít na doteraz neobsadené trhy stimuloval PZI.

Ďalšou charakteristickou črtou vstupu zahraničného kapitálu bolo, že spočiatku vstupoval do monopolnej sféry ekonomiky. Priaznivé podmienky na zaujatie monopolných pozícií boli podporované vládami, ktoré súrne potrebovali prostriedky a ponúkali neuveriteľne priaznivé podmienky privatizácie (ako najcharakteristickejší prípad môžeme uviesť privatizáciu litovského Telecomu – keď najziskovejšia spoločnosť v pobaltských krajinách bola sprivatizovaná s garanciou monopolnej pozície do roku 2003). Takto proces privatizácie, niekedy sprevádzaný znakmi korupcie, potvrdil, že nárast PZI nevyvoláva primeraný rast HDP. Táto tendencia bola obzvlášť zrejmä v Litve, kde úloha privatizácie v priľákaní PZI bola najvýraznejšia a úroveň korupcie najvyššia.

Môžeme teda uzavrieť, že postavenie daňových stimulov v prípade mladých tranzitívnych krajín je potlačované inými faktormi, a silne investične orientované daňové politiky v skorom štádiu rozvoja trhu môžu viesť k znižovaniu rozpočtových príjmov z dane zo zisku.

Uvedené porovnanie daňových systémov pobaltských krajín Litvy, Lotyšska a Estónska prináša nasledovné závery pre daňovú politiku: daňový systém podporujúci výnimočne priaznivé investičné podmienky nezohráva v mladých

tranzitívnych ekonomikách taká úlohu, aká sa od neho očakávala. Takže niet dôvodu na zavádzanie špeciálnych daňových podnetov vo forme daňových úľav poskytovaných na investovaný kapitál.

Čo sa týka daňových sadzieb, krajiny majú voľnú ruku v akceptovaní akýchkoľvek taríf. Autori tejto štúdie podporujú progresívne tarify dane z príjmu, ale ide o značne subjektívnu záležitosť. Dôležité je mať na zreteli, že podľa ekonomických princípov existuje silný vzťah medzi ziskom dosiahnutým podnikmi a objemom investovaného kapitálu. Preto sa hlavný dôraz musí klásť na vytváranie priaznivých podmienok fungovania obchodných firiem bez rozlišovania pôvodu investovaného kapitálu. Firmy, ktoré balansujú na rozhraní zisku a straty, vôbec nezískavajú z daňových úľav na investovaný kapitál, zatiaľ čo profitujúce firmy majú možnosti vyhnúť sa daniam za pomoci nadhodnocovania kapitálových nákladov.

Takže namiesto daňových úľav na investovaný kapitál by sa mladé tranzitívne krajiny mali zamerať na prilákanie investícií „na zelenej lúke“ garantovaním stability už raz prijatých podnikateľských podmienok, ako aj kontinuity začatých reforiem. Nie menej dôležité je redukovať byrokratické prekážky a zvyšovať transparentnosť rozhodnutí štátnych úradníkov.

Literatúra

- [1] FINDLAY, R.: Relative Backwardness, Direct Foreign Investment, and the Transfer of Technology: A Simple Dynamic Model. *Quarterly Journal of Economics*, 1978, zv. 92, s. 1 – 16.
- [2] LALL, S.: Vertical Interfirm Linkages. In LDCs. [An Empirical Study.] *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 1980, zv. 42, s. 203 – 226.
- [3] RODRIGUEZ-CLARE, A.: Multinationals, Linkages and Economic Development. *American Economic Review*, 86, 1996, s. 852 – 873.
- [4] MATOUSCHEK, N.: Foreign Direct Investments and Spillovers through Backward Linkages. [CEPR Discussion paper, No. 2283.] London: Center for Economic Policy Research 1999.
- [5] BRECHER, R. – DIAZ-ALEJANDRO, C.: Tariffs, Foreign Capital, and Emerging Growth. *Journal of International Economics*, 1977, zv. 7, s. 317 – 322.
- [6] GLASS, A. – SAGGI, K.: FDI Policies Under Shared Factor Markets. *Journal of International Economics*, 49, 1999, s. 309 – 332.
- [7] DUNNING, J. H.: *International Production and the Multinational Enterprise*. London: George, Alen and Unwin 1981.
- [8] DUNNING, J. H.: *The Globalization of Business*. London: Routledge 1993.
- [9] SHATZ, H. – VENABLES, A. J.: The Geography of International Investment. [World Bank Policy research working paper, No. 2338.] World Bank 2000.
- [10] WHEELER, D. – MODY, A.: International Investment Location Decisions: The Case of U.S. Firms. *Journal of International Economics*, 1992, zv. 33, s. 57 – 76.
- [11] HANSEN, M. W.: Danish Foreign Direct Investments in Less Developed Countries and Eastern Europe. A Survey of the International Operations of Danish Companies. Copenhagen Business School: Institute of Communication and Management. [Workpapers 20-Febr-029.] Copenhagen 2002.

- [12] GORTER, J. – PRARIKH, A.: How Mobile is Capital within the European Union? [Research memorandum, No. 172.] Hague: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis november 2000.
- [13] EUROSTAT.
- [14] Latvian Development Agency 2001; <http://www.lida.gov.lv>
- [15] Lithuanian Development Agency 2001; <http://www.lida.lt>
- [16] Estonian Investment Agency 2001; <http://www.eea.ee>

WHAT DRIVES FOREIGN DIRECT INVESTMENTS INTO BALTIC COUNTRIES? THE CASE OF LITHUANIA, LATVIA AND ESTONIA

Romualdas GINEVICIUS – Manuela TVARONAVIČIENĖ

Lithuania, Latvia and Estonia as object of economic analysis have been chosen not accidentally. These neighbour Baltic countries started their transition reforms almost at the same time and from quite similar positions.

Despite common aims are obvious, each country has chosen rather different way of transition.

Aim of presented paper is to compare approaches to constructing of tax systems in Lithuania, Latvia and Estonia and to evaluate their efficiency in terms of attracting foreign investments into country.

Among some academicians and majority of policy makers an unquestionable belief in special importance of FDI prevails.

Theoretical framework presented in the paper suggests a list of factors, which may be important in attracting FDI, such as economic distance, market size, agglomeration effects, factor costs, fiscal incentives, business environment climate, economic stability, trade barriers.

While these factors are likely to affect all types of FDI, the different strategic objectives of different multinationals are implicit.

Hence, certain factors may affect one multinationals and another factors may more affect another and even more, this combined impact could be different in different regions.

The focus on legal environment of Baltic countries has been motivated by aim of paper: to verify if different approaches to tax system could be considered as major determinant of FDI for this specific region.

Methodology of analysis exploits the following approach to considered issue. Tax system is notoriously quite significant tool of regulation of any economy, which affects propensity to invest. Nevertheless, explicit impact of it on investment environment cannot be measured and must, therefore, alas, be traced only indirectly through analysis of major economic indicators.

The probability is that FDI to transition countries can be attracted not only by favourable investment conditions from the point of taxes but also by other factors. Nevertheless, we

need to admit that a lot of indexes characterizing Baltic countries fluctuate within narrow limits, hence, in our paper we have focused on investigation of driving factors embracing legal environment conditioned by different tax systems.

The rationale of analysis of FDI in the context of valid tax systems is obvious: more favourable than in other countries conditions should attract international investment capital. In its turn additional capital should induce growth of GDP. Hence, another aim of paper is to verify if actually appropriate relationship between FDI and GDP exists.

The upshot of this comparison should be evaluation of level of actual impact of taxes on investment propensity in Lithuania, Latvia and Estonia. Considering complexity of a task of evaluation of impact of one factor, especially such as tax system, on displayed propensity to invest, we accept following approach: if growth of FDI is followed by growth of GDP that could be treated as situation when FDI attracted by favourable investment conditions induce GDP growth; if increase in FDI weren't be followed by growth of economy that would mean that FDI for certain reasons don't contribute properly to the growth, so, tax system wasn't major factor stipulating FDI.

Presented in the paper investigation has led to the following conclusions. Baltic States countries with more favourable investment conditions, from the point of view of taxes, grow more slowly than ones applying more modest investment stimuli.

Such situation most likely has been stipulated by intensive processes of privatization, which offered opportunity for developed countries of entering new markets, actually, free from strong rivals. Natural process of expanding activity into not occupied yet markets stipulated FDI. On the other hand, favourable conditions for occupation of monopolistic positions were fostered by governments, which, drastically needed money and offered incredible favourable conditions of privatization. Hence, process of privatization, sometimes followed by signs of corruption, stipulated inadequate growth of GDP. This tendency was especially obvious in Lithuania, where role of privatization in attracting FDI was the greatest and level of corruption the highest. Finally, we conclude that role of tax incentives in young transition countries case is diminished by other factors, and strongly investment oriented tax policies on the early stage of development of market can lead to diminishing of budget revenues from profit tax.

Presented comparison of tax systems in Baltic States Lithuania, Latvia and Estonia yields following tax policy implications: tax system, conditioning especially favourable investment conditions in young transition economies doesn't play the role, which was predetermined to it. So there is no point in introducing special tax incentives in forms of tax concessions on capital invested. As concerns tax rates countries are free to accept any tariff. Authors of paper support progressive profit tax tariffs allowing but that is quite subjective matter. The paper argues for development of favourable business conditions despite origin of capital invested.